

Id. Gyerő Dávid

Köszöntő a Berde-serleggel a 2013. évi főtanácsi ülés közébédjén¹

Főtisztelendő Főtanács!

Nem könnyű ma Berde Mózsáról újat szólnom, hiszen egyházunk jövőjének könyvek, táblák, kopjafák állítanak emléket. Egyházunknak sok más jelese is volt, akik szellemi vagy anyagi kincsekkel gazdagították, de kevés olyan, aki élete munkáját egyházának s a közművelődésnek szentelte. Én két oldalról méltatom ma munkásságát: mint hazafit, és mint egyházának tudós jövőjét.

Pár szót a gyökerekről: a Berdek Bethlen Gábortól 1615-ben kaptak nemesi levelet. A Háromszékre, Szentiván-Laborfalvára költözött Gergely volt a Berdek törzsatyja. Idős Berde Mózes határőr lett, a francia háborút is végigharcolta. Berde Mózsza a család egyetlen gyermeke volt. A szentiváni falusi iskolát a székelykeresztúri unitárius gimnázium követte, majd a kolozsvári diákevek, ahol 1837-ben kitűnő minősítéssel végzett. A kolozsvári esztendők, Dániel Elek későbbi főgondnok barátsága nagy hatással volt rá. Dániel Elek tevékenysége, az egyház és az ország vezető fiaival való tanácskozás, a közügyek miatti aggodás igazi közéleti személyiséggé formálta.

Marosvásárhelyen jogi tanulmányokat folytatott, ügyvédi diplomát szerzett, majd 1841-ben Kolozsváron megkezdte az ügyvédi gyakorlatot. 1848-ra már kifejelett egyéniség volt. Képességei, tudása, jó tulajdonságai vezető helyre szólították, Sepsiszentgyörgyön képviselőnek választották. Az Unió lelkes híveként törvényjavaslatot dolgozott ki Erdély és Magyarország egyesítéséről. Kormánybiztosnak küldték Háromszékre, ahol feladata volt megelőzni minden Unió elleni bujtogatást, és felszerelni a nemzetőrséget. Akarata józan okossággal párosult, fő jelleme a mértékletesség maradt.

Amikor Háromszéken megalakult a honvédelmi bizottság, tevékenységében mint kormánybiztos mindent ő irányított. Ékesszólása híres volt, óvatossága a béke fenntartására irányult. Ő az agyagfalvi lelkesedés korában is mérsékelt maradt, s arra intett: előbb szervezkedni kell, s csak aztán harcba ugrani. Sajnos az agyagfalvi szervezetlen sereg Marosvásárhelynél vereséget szenvedett. Ekkortól

¹ Elhangzott Kolozsváron, 2013. június 28-án.

lett fontos a forradalomnak a háromszéki mozgalom, a szabadságharc becsületét Gábor Áron és társai életükkel mentették. Berde 1849. január 2-án a békére hivatkozva félrevonult. Később a kolozsvári főhatóság Szászföldre küldte kormánybiztosnak. A forradalom végén, amikor újra szükség volt rá, a közlekedési minisztérium tanácsosává nevezték ki.

Az osztrák bosszúállás idején, Világos után előbb bujkált, majd Pesten feladta magát. Ekkor írta Dániel Gábornak: „Jó kedvvel nézek szembe sorsommal... megtörve nem vagyok, lelkem tiszta.” Először kötél általi halálra ítélték, amit négy évi jozefstadti fogságra váltottak. Fogsága alatt nyelveket tanult, angol, francia íróktól nemzetgazdaságról és mezőgazdaságról olvasott. A fogságból 1856-ban szabadult, gazdálkodni kezdett, és újra a haza jobb sorsáért küzdők sorába áll. Reálpolitikus lévén, a kiegyezés híve volt. Nem kereste a parlamenti sikereket, egyetlen parlamenti beszédében 1868-ban az unitárius egyház állami segélyezését sürgette. Különös gondja volt az iskolák vagyonának megtartására. Mindig kiállt az unitáriusok és a székelység ügyei mellett. „Az embernek mindig saját lelkiismerete a legjobb barátja és vezére!” – vallotta.

Talán ezért is vonult vissza a politikai életből, és inkább a magyar művelődés és az ifjúság nevelésének emelése foglalkoztatta. 1871-ben szülei végrendeletet írtak, vagyonukat a szentiváni egyházközségre hagyták. Berde ekkor írta szüleinek, hogy az ő célja is az, mint a szülőké: vagyonát közművelődési célra adományozni, mert szívügye a magyar műveltség előmozdítása. Berdének Széchenyi volt az egyik eszményképe, mert benne is az aktív, építő akarat munkálkodott. A tudomány felfegyverzett szemével látott, és amíg mások dínom dánomoztak, ő dolgozott és vagyont gyűjtött. „A vagyon csak arra jó, hogy birtokosa általa független lehessen és a fölöslegből jót tehessen” – vallotta.

Három végrendeletet is készített, az utolsót így fejezte be: „Kora ifjúságomtól egy gondolat táplált, felsegíteni szegény vallásközösségemet, könnyíteni az utat a tanuló ifjúságnak... s ha ez sikerült valamennyire, örömmel és Istennek hálát adva halok meg.” S hogy mennyire az ifjúságot, a tudást, a jövőt akarta építeni, bizonyítja a mintegy kétszáz tanuló mindennapi kenyeréről való gondoskodás – a Berde-cipó. Azt kívánta, bár maradna meg a hagyományos áldozatkészesség és takarékoság szelleme, amely sok időn át fenntartója volt egyházunknak.

Kedves Testvéreim! Berde Mózsia is jól látta vagyonától, iskoláitól megfosztott közösségünk szomorú sorsát, s tudta, hogy a kiút a megmaradáshoz bennünk kell megszülessen. A mai fenyegető gazdasági válság, az egymástól és közösségeinktől való elidegenedés próbára teszi a mi hitünket is, egyházunk jövőjét is. Szükségünk van a múltból táplálkozni, hogy erősítsük a közösségünkhöz való tartozás felelősségét. A ma végzett munkánk is gyermekeink, ifjúságunk jöven-

dőjét biztosítja. Egyházunk történelme bizonyítja, hogy minden korszak kitermelte a megmaradásunkat biztosító vezetőket, sőt mellettük volt mindig az unitárius ember hite, áldozata és egyházszeretete is.

Ma vajon hogyan viszonyulunk Berde Mózsa szelleméhez? A közért való fáradozása, áldozathozása példaértékű... De vajon fog-e rajtunk a jó példa? Baj, ha csak feléljük Berde Mózsa cipóját, és nem gondoskodunk új cipóról, akár szellemi cipó legyen is az. Ma is vannak tehetős vezetőink, de ebben az önző világban sokan elfelejtjük a Berde-féle indíttatást, elfelejtjük, honnan indultunk, s mivel tartozunk tanítóinknak, iskoláinknak, papjainknak, egyházunknak.

Közösségünknek szüksége van az új Berdékre – s itt nem csak az anyagi jótevőkre gondolok, hanem a mindenkori áldozathozókra. Illesse tisztelet azokat, akik egyházunkat, iskoláinkat, ifjúságunkat irányítják, s jövőt teremtenek egyházunknak. Ha ifjúságunk tanulhat, tudásában gyarapodhat, megmarad istenhitében is. Akkor pedig az ezen munkálkodók is letettek legalább egy apró Berdecipót az élet asztalára, és ezáltal igazolják, hogy Berde Mózsa példája, áldozata nem volt hiábavaló.

Isten áldása legyen közösségünkön, s rendelje ki ma is az egyházhoz ragaszkodó, érte áldozatot vállalni tudó világi és lelkészi vezetőket. Berde Mózsa példája pedig vezessen, buzdítson munkánkban mindannyiunkat! Erre emelem a Berde-serleget!